

Brexit a věda

Tento úvodník piši koncem února 2019, takže je dobře možné, že v okamžiku plánovaného březnového brexitu už nebude aktuální. Nikdo ovšem zatím neví, dojde-li skutečně k oné „tvrdé, bezdohodové“ variantě, anebo politici dostanou rozum a dohodnou se. Ale ani měkký brexit nebude bez následků pro britskou, a vlastně i celoevropskou vědu.

Význam britské vědy je ve světovém měřítku velký, to je mimo diskusi. Generuje kolem 15 % světově nejcitovanějších prací. Z dvaceti nejlepších světových univerzit je pět evropských – z toho všechny britské.

V roce 2016, kdy se všelidové hlasování začalo chystat, přinejmenším část britské vědecké komunity neviděla případný odchod Spojeného království z EU nijak černě. Tak např. *New Scientist* se v tomto roce vyjádřil v tom smyslu, že únik mozků z UK do USA se v posledních letech podařilo zastavit, ba obrátit a hlasování pro brexit by opětovný brain-drain nezpůsobilo. Podpora vědy z EU prý představuje jen 3 % celkových britských výdajů na výzkum a vývoj. A spolupráce v rámci evropských vědeckých struktur má pokračovat.

Jenže jak čas běžel, a hlavně v době po hlasování, se začal tón britských médií měnit. A když se později v roce 2018 objevily obavy, že k odchodu by mohlo dojít bez dohody s EU, tedy k tzv. no-deal brexitu, počala v médiích převládat téměř katastrofická nálada. *The Guardian* napsal dne 23. srpna toho roku, že britské instituce už nebudou mít přístup k fondům v rámci Horizon 2020, tj. ke grantům European Research Council (ERC), Marie Skłodowska-Curie Actions a SME Instrument, což představuje v současnosti 45 % britských příjmů z tohoto rámce. A dále upozornil: „Jestliže Británie je nyní schopna z Horizonu 2020 vysoutěžít 1,283 mld eur, pak po brexitu bez dohody přijde o 577,35 mil. eur ročně. (...) Do současnosti Británie získala 860 grantů z ERC (...) a koordinovala více projektů než kterákoliv jiná země. A máme vyhlídku, že (...) přijdeme přibližně o 500 grantů.“

A protibrexitový tón zesiloval. Koncem roku 2018 se začalo dokonce hovořit o „přímé zradě na britských vědcích“ (opět *The Guardian*).

Zpravodaj *The Royal Society* napsal: „Jestliže odejdeme z EU bez dohody, dopad na vědecký výzkum bude okamžitý a bude trvat léta, než dojde k nápravě. Jeden ze šesti akademiků v britském vzdělávacím systému je z jiných

zemí EU – tito lidé by se mohli rozhodnout budovat své kariéry jinde. Spojené království by ztratilo více než miliardu liber ročně na zdrojích z fondů EU. (...) To bude mít bezprostřední dopad na výzkum, který už v současnosti probíhá v UK. Ztratíme přístup k novým lékům a technologiím (...).“

V podobném duchu se vyslovil indo-britský nobelista V. Ramakrishnan v deníku *Independent*: „Naše přítomnost v EU hrála obrovskou roli v tom, že se Británie stala globální vědeckou mocností a magnetem pro talenty. Tento úspěch je nyní v ohrožení.“

BBC News citoval nedávnou analýzu, podle které dopad tvrdého brexitu na britskou vědu bude horší, než se původně myslelo.

Bohužel je to i naopak: ztráta Británie jako blízkého a bez překážek dostupného vědeckého partnera poškodí i zbytek Evropy.

Politika a věda... Do vědeckého časopisu takovýto úvodník patří podle mého názoru pouze tehdy, pokud se politika týká vědy bezprostředně. V ostatních případech by měl být autor velmi opatrný. Ale nemohu odolat a shrnu v obecnosti možné důsledky celostátních přelomových referend – a to nejen na vědu:

Všechna referenda kladou otázky, na které se odpovídá ano nebo ne. Zatímco v komunální politice občané většinou vědí, o čem hlasují, a dopad je omezený, v případě celostátního referenda mnoho lidí hlasuje emotivně a důsledky jsou velké, někdy drtivě, osudové a nevratné. Pokud je výsledek těsný, oněch zhruba 50/50, což je i případ brexitu, dochází k rozdělení společnosti, může vzrůst nenávisť mezi skupinami, někdy i uvnitř rodin. Divil bych se, kdyby brexit už nyní nezpůsobil rozvody, případně násilí. Lze si v extrémním případě představit, že ta nenávisť může vést až k občanské válce. A co nejhoršího: zatímco v zastupitelské demokracii nese za dané rozhodnutí odpovědnost konkrétní člověk nebo skupina lidí, který či kteří pak v případě špatných důsledků nebudou nejspíš v nejbližších volbách znovu zvoleni, referendum svého odpovědného „viníka“ nemá. Při hlasování nemusím cítit odpovědnost, nikdo mě za to nepostihne a důsledky nesou všichni. Představa případného hlasování o cexitu mě naplňuje neklidem.

Jiří Podešva